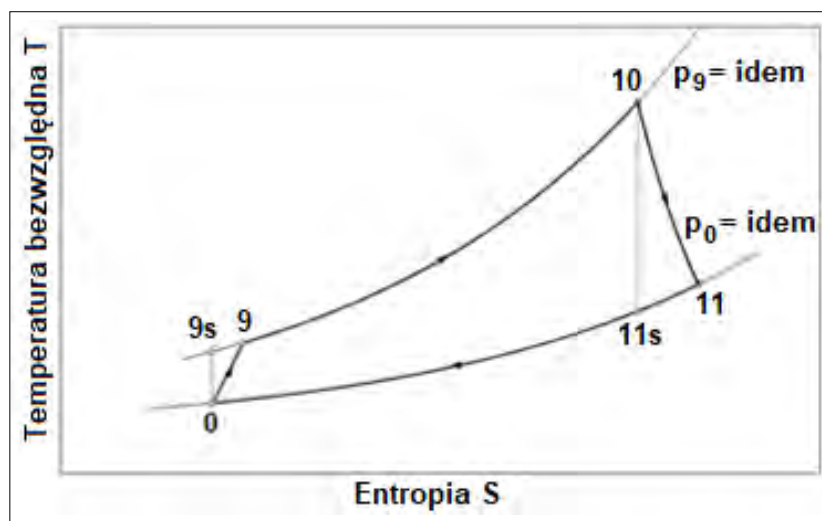

Rys. 2. Obieg Joule'a turboekspandera wysokociśnieniowego z dwustopniowym rozprężaniem i dwustopniowym sprężaniem oraz z regeneracją ciepła (ciepło regeneracji obrazują pola pod izobarami przy czym pole A-3-3R-B równa się polu C-7R-7-D)

Rys. 3. Obieg Joule'a turboekspandera niskociśnieniowego z jednostopniowym rozprężaniem i jednostopniowym sprężaniem

Analiza termodynamiczna doboru optymalnych parametrów termicznych czynnika obiegowego w poszczególnych punktach obiegu Joule'a z dwustopniowym rozprężaniem i dwustopniowym sprężaniem oraz z regeneracją ciepła

Optymalne termiczne parametry czynnika obiegowego (tj. parametry gwarantujące maksymalną sprawność efektywną η_{TE_w} turbosespołu wysokociśnieniowego) w poszczególnych punktach obiegu Joule'a z regeneracją ciepła (rys. 2) wyznacza się za pomocą wzoru:

$$\eta_{TE_w} = \frac{N_{TE_w}}{\dot{Q}_{dop,TE_w}} = \frac{N_{exp_w} - N_{S_w}}{\dot{Q}_{dop,TE_w}} = \frac{\eta_m^{TE} (T_4 - T_5 + T_6 - T_7) - \frac{1}{\eta_m^S} (T_1 - T_0 + T_3 - T_2)}{T_4 - T_{3R} + T_6 - T_5} \rightarrow \max \quad (1)$$

gdzie N_{TE_w} oznacza moc efektywną turbosespołu wysokociśnieniowego, N_{exp_w} , N_{S_w} moce efektywne turboekspandera wysokociśnieniowego i sprężarki wysokociśnieniowej, $\dot{Q}_{dop,TE_w}$ a strumień ciepła doprowadzonego do obiegu. Moce N_{TE_w} i $\dot{Q}_{dop,TE_w}$ wyrażają się wzorami:

$$N_{TE_w} = \dot{m}_{TE_w;hel} c_{p,hel} \left[\eta_m (T_4 - T_5 + T_6 - T_7) - \frac{1}{\eta_m} (T_1 - T_0 + T_3 - T_2) \right] = \dot{Q}_{HTGR1} \left[\frac{\eta_m (T_4 - T_5 + T_6 - T_7) - \frac{1}{\eta_m} (T_1 - T_0 + T_3 - T_2)}{T_4 - T_{3R}} \right] \quad (2)$$

przy czym:

$$\dot{Q}_{dop,TE_w} = \dot{Q}_{HTGR_1} + \dot{Q}_{HTGR_2} \quad (3)$$

$$\dot{Q}_{HTGR_1} = \dot{m}_{TE_w,hel} c_{p,hel} (T_4 - T_{3R}) \quad (4)$$

$$\dot{Q}_{HTGR_2} = \dot{m}_{TE_w,hel} c_{p,hel} (T_6 - T_5) \quad (5)$$

We wzorze (2) przyjęto, że sprawności mechaniczne sprężarki η_m^S i turboekspandera η_m^{TE} (patrz wzór (1)) są sobie równe: $\eta_m^S = \eta_m^{TE} = \eta_m$ (w obliczeniach przyjęto, że $\eta_m^S = \eta_m^{TE} = \eta_m = 0,97$). Wykorzystując wzór (1) z warunku:

$$\frac{d\eta_{TE_w}}{dz_1} = 0 \quad (6)$$

wyznacza się optymalny stosunek ciśnień $z_{1,opt}$, dla którego turbozespół przyjmuje maksymalną sprawność $\eta_{TE_w}^{max}$ (identycznie postępuje się przy obliczeniu maksymalnej sprawności efektywnej $\eta_{TE_n}^{max}$ turboekspandera niskociśnieniowego [3] - rys. 3, wzór (20)).

Po zróżniczkowaniu równania (1) i wykorzystaniu warunku (6) otrzymuje się:

$$a_{ir} (z_{1,opt})^2 + b_{ir} z_{1,opt} + c_{ir} = 0, \quad (7)$$

skąd

$$z_{1,opt} = \frac{-b_{ir} - \sqrt{\Delta_{ir}}}{2a_{ir}}, \quad (8)$$

przy czym:

$$\begin{aligned} a_{ir} &= b_{TE_w} d_{TE_w} - a_{TE_w} e_{TE_w}; \quad b_{ir} = 2(a_{TE_w} f_{TE_w} - c_{TE_w} d_{TE_w}); \quad c_{ir} = c_{TE_w} e_{TE_w} - b_{TE_w} f_{TE_w}; \\ \Delta_{ir} &= b_{ir}^2 - 4a_{ir} c_{ir}; \quad a_{TE_w} = 2 \frac{T_0}{\eta_i^S \eta_m}; \quad b_{TE_w} = 2\eta_m \eta_i^{TE} T_4 + \frac{T_0 + T_2}{\eta_i^S \eta_m}; \quad c_{TE_w} = 2\eta_m \eta_i^{TE} T_4 \sqrt{\frac{T_2}{T_0}} \\ d_{TE_w} &= (1 - \eta_R) \frac{T_0}{\eta_i^S}; \quad e_{TE_w} = T_4 - (1 - \eta_R) T_2 \left(1 - \frac{1}{\eta_i^S}\right) - \eta_R (1 - \eta_i^{TE}) T_4 + \eta_i^{TE} T_4 \\ f_{TE_w} &= (1 + \eta_R) \eta_i^{TE} T_4 \sqrt{\frac{T_2}{T_0}} \end{aligned}$$

gdzie:

η_i^S, η_i^{TE} - sprawności wewnętrzne sprężarek i turboekspanderów (w obliczeniach przyjęto $\eta_i^{TE} = 0,87, \eta_i^S = 0,85$; temperaturę otoczenia przyjęto równą $T_0 = 300$ K, temperaturę T_2 za chłodnicą międzystopniową przyjęto równą $T_2 = T_0 + 20$ K).

Drugi pierwiastek równania (7) jest sprzeczny fizycznie. *Maximum maximorum* (absolutne maksimum) wartości $\eta_{TE_w}^{max}$ oblicza się z równania (1) po podstawieniu w nim za temperatury ich optymalne wartości. Oblicza się je dla optymalnych wartości $z_{1,opt}, z_{2,opt}, z_{3,opt}$ (wzory (8), (13), (14)):

$$T_1 = T_0 \left[1 + \frac{1}{\eta_i^S} (z_{1,opt} - 1) \right] \quad (9)$$

$$T_3 = T_2 \left[1 + \frac{1}{\eta_i^S} (z_{2,opt} - 1) \right] \quad (10)$$

$$T_5 = T_4 \left[1 - \eta_i^{TE} \left(1 - \frac{1}{z_{3,opt}} \right) \right] \quad (11)$$

$$T_7 = T_6 \left[1 - \eta_i^{TE} \left(1 - \frac{1}{z_{3,opt}} \right) \right] \quad (12)$$

W pracy [3] wykazano, że aby obieg Joule'a z dwustopniowym rozprężaniem i dwustopniowym sprężaniem mógł osiągać absolutne maksimum sprawności energetycznej, niezależnie od tego, czy jest to obieg z regeneracją ciepła, czy bez regeneracji - to muszą zachodzić związki:

$$z_{2,opt} = \frac{T_0}{T_2} z_{1,opt} \quad (13)$$

$$z_{3,opt} = \sqrt{\frac{T_0}{T_2}} z_{1,opt} \quad (14)$$

przy czym:

$$z_{1,opt} = \frac{T_{1s}}{T_0} = \left(\frac{p_{1,opt}}{p_0} \right)^{\frac{\kappa-1}{\kappa}} \quad (15)$$

$$z_{2,opt} = \frac{T_{3s}}{T_2} = \left(\frac{p_{3,opt}}{p_{1,opt}} \right)^{\frac{\kappa-1}{\kappa}} \quad (16)$$

$$z_{3,opt} = \frac{T_4}{T_{5s}} = \left(\frac{p_{4,opt}}{p_{5,opt}} \right)^{\frac{\kappa-1}{\kappa}} = \frac{T_6}{T_{7s}} = \left(\frac{p_{6,opt}}{p_7} \right)^{\frac{\kappa-1}{\kappa}} \quad (17)$$

gdzie:

κ - wykładnik izentropy helu ($\kappa = 1,66$),

p - ciśnienia ($p_2 = p_1$, $p_4 = p_3$, $p_6 = p_5$ oraz $p_7 = p_0$; ciśnienie p_0 jest daną wartością wejściową; w obliczeniach przyjęto $p_7 = p_0 = 1$ bar),
 T - temperatury bezwzględne (temperatury T_0 , T_2 , T_4 , T_6 , są danymi wartościami wejściowymi, przy czym założono, że $T_4 = T_6$ (im wyższe są temperatury T_4 , T_6 , tym oczywiście większa jest sprawność obiegu *Joule'a*).

Związki (13) i (14) gwarantują, że praca sprężania w obiegu wysokotemperaturowym Joule'a jest minimalna, a praca rozprężania maksymalna. Konsekwencją zachodzenia tych związków są równości temperatur: $T_{1s} = T_{3s}$, $T_{5s} = T_{7s}$ (rys. 2, 11, 19).

Optymalne wartości temperatur T_{3R} , T_{7R} oblicza się za pomocą wzoru na sprawność energetyczną regeneracyjnego wymiennika ciepła R (rys. 1, 2):

$$\eta_R = \frac{T_{3R} - T_3}{T_7 - T_3} = \frac{T_7 - T_{7R}}{T_7 - T_3} \quad (18)$$

We wzorze tym za T_3 i T_7 należy oczywiście podstawić wartości obliczone za pomocą wzorów (10), (12). W obliczeniach przyjęto, że $\eta_R = 0,7$ (zwiększanie wartości η_R skutkuje zwiększaniem mocy turboekspandera wysokociśnieniowego i zmniejszaniem mocy turboekspandera niskociśnieniowego).

Istotne jest także znalezienie wartości $z_{1,N}$ (rys. 5, 13), dla której turbozespół wysokotemperaturowy osiąga maksymalną moc $N_{TEw}^{\max}$. Wartość ta wynika z warunku:

$$\frac{dN_{TEw}}{dz_1} = 0. \quad (19)$$

Porównując wzór (2) ze wzorem (1) staje się bowiem oczywiste, że wartość $z_{1,N}$ jest różna od wartości $z_{1,opt}$, $z_{1,N} \neq z_{1,opt}$, tj. wartości dla której turbozespół wysokotemperaturowy przyjmuje maksymalną sprawność $\eta_{TEw}^{\max}$ (rys. 4, 12). Mianowniki bowiem wzorów (1) i (2) są różne, co wynika z dwóch reaktorów HTGR₁ i HTGR₂, a więc dwóch strumieni ciepła $\dot{Q}_{HTGR_1}$, $\dot{Q}_{HTGR_2}$ doprowadzanych do obiegu (wzory (4), (5), rys. 9, 17). W konsekwencji tyle samo jest stopni rozprężania. Strumień masy helu, któ-

ry krąży w obiegu jest natomiast oczywiście tylko jeden (patrz wzory (4) i (5)). W przypadku natomiast obiegu Joule'a z jedno-stopniowym rozprężaniem (rys. 3) zachodzi równość: $z_{1,N} = z_{1,opt}$. Mianowniki bowiem wzorów na sprawność η_{TE_n} i moc efektywną N_{TE_n} mają takie same postacie:

$$\eta_{TE_n} = \frac{N_{TE_n}}{\dot{Q}_{dop,TE_n}} = \frac{N_{exp_n} - N_{S_n}}{\dot{Q}_{dop,TE_n}} = \frac{\eta_m (T_{10} - T_{11}) - \frac{1}{\eta_m} (T_9 - T_0)}{T_{10} - T_9} \quad (20)$$

$$N_{TE_n} = \dot{m}_{TE_n;hel} c_{p,hel} \left[\eta_m (T_{10} - T_{11}) - \frac{1}{\eta_m} (T_9 - T_0) \right] = \dot{Q}_{dop,TE_n} \left[\frac{\eta_m (T_{10} - T_{11}) - \frac{1}{\eta_m} (T_9 - T_0)}{T_{10} - T_9} \right] \quad (21)$$

Strumień masy helu w obiegu *Joule'a* turboekspandera wysokotemperaturowego $\dot{m}_{TE_w;hel}$ jest zdeterminowany mocą cieplną reaktora $\dot{Q}_{HTGR}$ (wzór (4)). Natomiast strumień masy helu $\dot{m}_{TE_n;hel}$ w obiegu *Joule'a* turboekspandera niskotemperaturowego wynika z bilansu energii wymiennika ciepła *H* (rys. 1). Po pominięciu strat ciepła do otoczenia bilans ten wyraża się równaniem:

$$\dot{Q}_{dop,TE_n} = \dot{m}_{TE_n;hel} c_{p,hel} (T_{10} - T_9) = \dot{m}_{TE_w;hel} c_{p,hel} (T_{7R} - T_8). \quad (22)$$

Jak wykazano w [2] można przyjąć, że:

$$\dot{m}_{TE_n;hel} = \dot{m}_{TE_w;hel} \quad (23)$$

Całkowita wartość strumienia masy helu w układzie hierarchicznym (rys. 1, 6, 14) wyraża się zatem wzorem:

$$\dot{m}_{hel} = \dot{m}_{TE_w;hel} + \dot{m}_{TE_n;hel} = 2\dot{m}_{TE_w;hel} \quad (24)$$

Po zróżniczkowaniu równania (21) i wykorzystaniu warunku (19) otrzymuje się:

$$z_{1,N} = \frac{-b_{ir,N} - \sqrt{\Delta_{ir,N}}}{2a_{ir,N}}, \quad (25)$$

przy czym:

$$\begin{aligned} a_{ir,N} &= b_{TE_w} d_{TE_w} - a_{TE_w} e_{TE_w,N}; \quad b_{ir,N} = 2(a_{TE_w} f_{TE_w,N} - c_{TE_w} d_{TE_w}); \quad c_{ir,N} = c_{TE_w} e_{TE_w,N} - b_{TE_w} f_{TE_w,N}; \\ \Delta_{ir,N} &= b_{ir,N}^2 - 4a_{ir,N} c_{ir,N}; \quad e_{TE_w,N} = T_4 - (1 - \eta_R) T_2 \left(1 - \frac{1}{\eta_i^S} \right) - \eta_R (1 - \eta_i^{TE}) T_4, \\ f_{TE_w,N} &= \eta_R \eta_i^{TE} T_4 \sqrt{\frac{T_2}{T_0}}. \end{aligned}$$

Całkowita moc elektryczna układu hierarchicznego N_{el} wyraża się wzorem:

$$N_{el} = N_{TE_w,el} + N_{TE_n,el} \quad (26)$$

przy czym

$$N_{TE_w,el} = N_{TE_w} \eta_G \quad (27)$$

$$N_{TE_n,el} = N_{TE_n} \eta_G \quad (28)$$

gdzie:

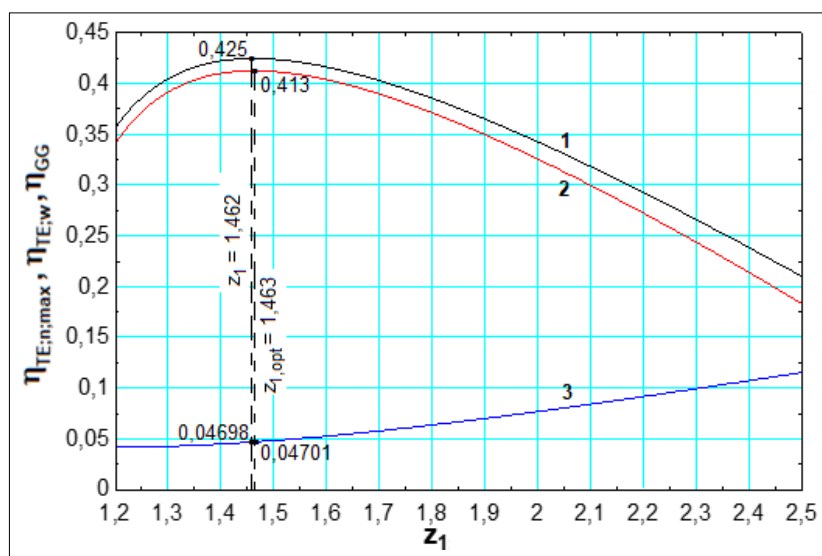
η_G - sprawność generatora elektrycznego (w obliczeniach przyjęto $\eta_G = 0,98$).

Sprawność energetyczną η_{G-G} hierarchicznego układu gazowo-gazowego oblicza się z oczywistego wzoru:

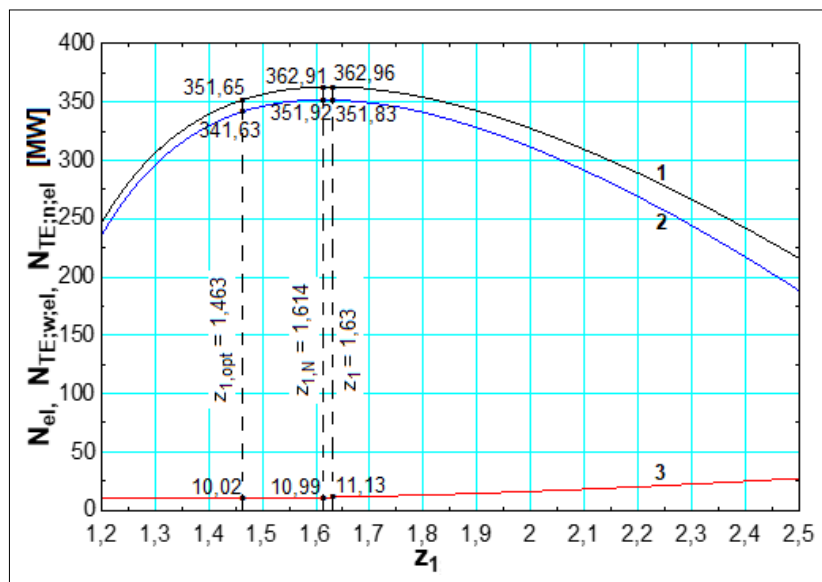
$$\eta_{G-G} = \frac{N_{TE_w} + N_{TE_n}}{\dot{Q}_{HTGR_1} + \dot{Q}_{HTGR_2}} \quad (29)$$

Wybrane wyniki termodynamicznych obliczeń

Obliczenia przeprowadzono dla mocy cieplnej reaktora $\dot{Q}_{HTGR_1} = 500$ MW oraz dla temperatur helu doprowadzanego do turboekspanderów wysokociśnieniowych $HTGR_1$ i $HTGR_2$ wynoszących $T_4 = T_6 = 1300$ i 1800 K. Przyjęto ponadto, że temperatura T_{10} helu doprowadzanego do turboekspandera niskociśnieniowego jest mniejsza od temperatury T_{7R} o wartość $\Delta T = 30$ K. Wartość ta jest „graniczną” wartością logarytmicznej różnicy temperatur mającą wpływ na wielkość powierzchni wymiennika ciepła H [6]. Wyniki obliczeń przedstawiono na rys. 4-19. Należy zaznaczyć, że jedynie wszystkie wartości η_{TE_n} (wzór (20)) na rys. 4 i 12 (również wartości p_9^{opt} na rys. 10 i 18) zostały obliczone z wykorzystaniem warunku $dn_{TE_n}/dz_{TE_n} = 0$ i stąd na osiach rzędnych występują wielkości $\eta_{TE_n}^{max}$ i p_9^{opt} .

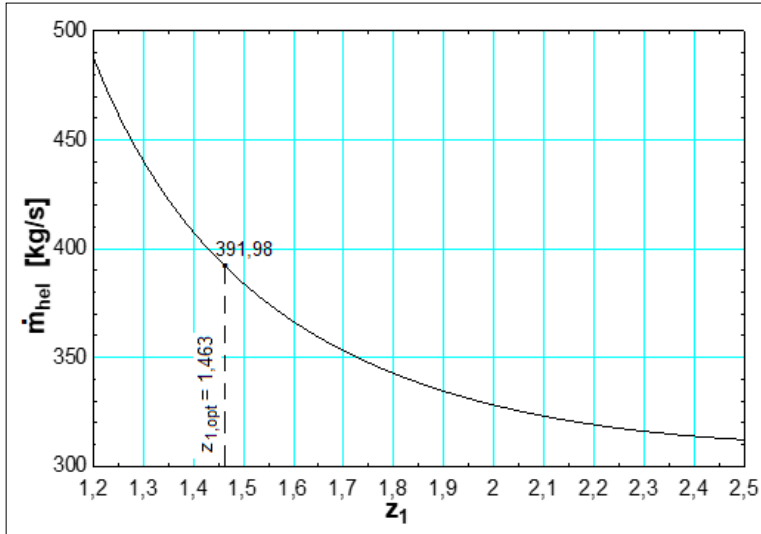

Rys. 4. Sprawności $\eta_{G-G}, \eta_{TE_n}^{max}, \eta_{TE_w}$ w funkcji parametru dla $T_4 = T_6 = 1300$ K (1 - η_{G-G} ; 2 - η_{TE_w} ; 3 - $\eta_{TE_n}^{max}$)

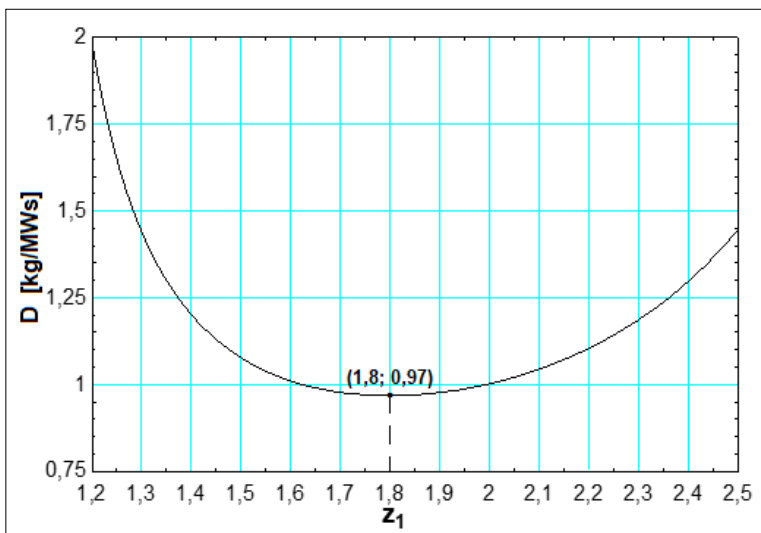

Rys. 5. Moce $N_{el}, N_{TE_n, el}, N_{TE_w, el}$ w funkcji parametru z_1 dla $T_4 = T_6 = 1300$ K (1 - N_{el} ; 2 - $N_{TE_w, el}$; 3 - $N_{TE_n, el}$)

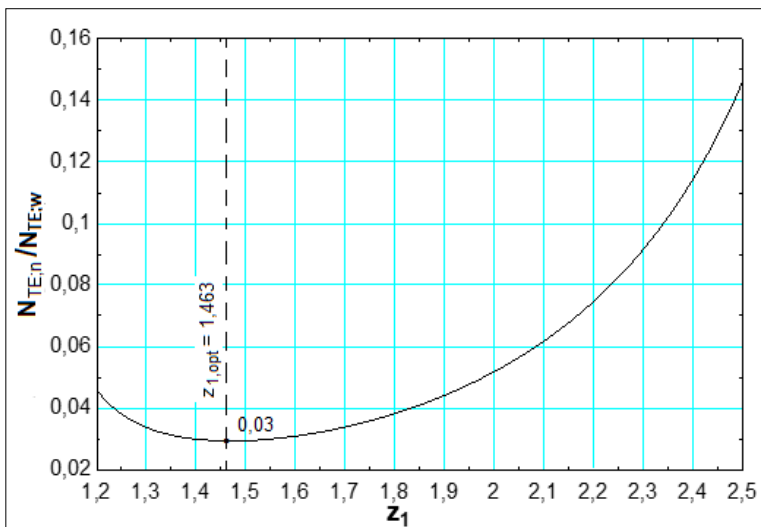

Rys. 6. Strumień masy helu $\dot{m}_{hel}$ w funkcji parametru z_1 dla $T_4 = T_6 = 1300K$

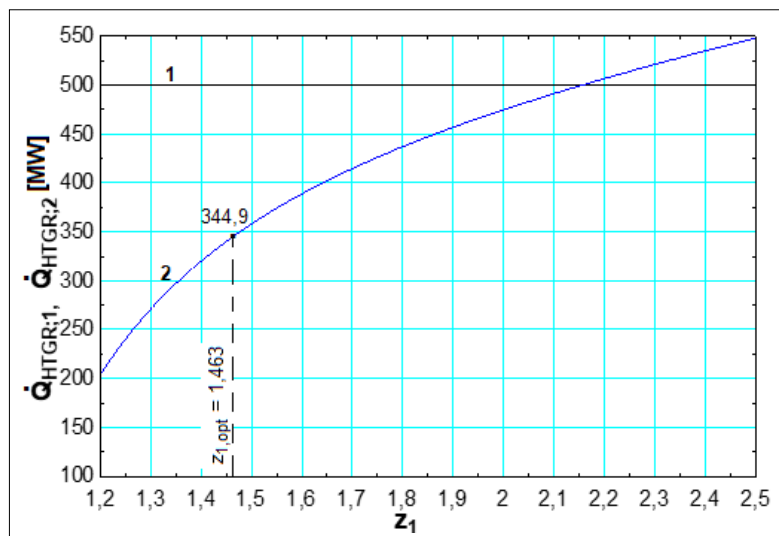

Rys. 7. Jednostkowy strumień masy helu przypadający na jednostkę mocy elektrowni $D = \dot{m}_{hel} / N_{el}$ w funkcji parametru z_1 dla $T_4 = T_6 = 1300K$

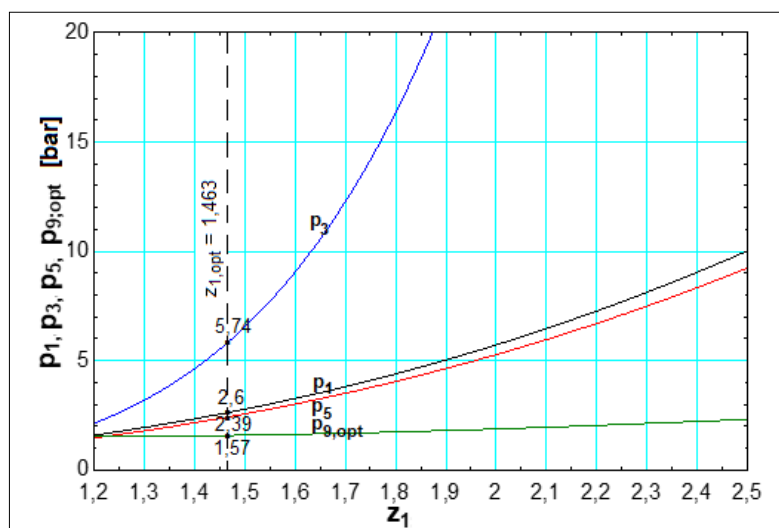

Rys. 8. Stosunek mocy $N_{TE,n} / N_{TE,w}$ w funkcji parametru z_1 dla $T_4 = T_6 = 1300K$

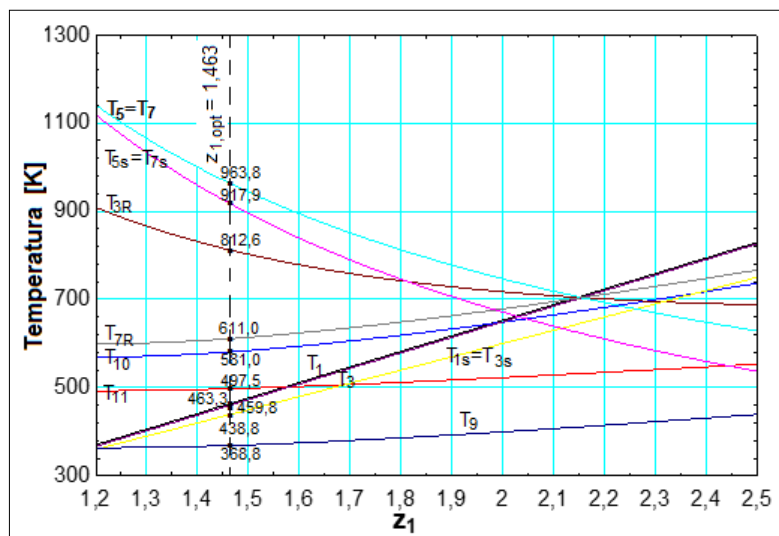

Rys. 9. Moce cieplne reaktorów $\dot{Q}_{HTGR:1}$, $\dot{Q}_{HTGR:2}$ w funkcji parametru z_1 dla $T_4 = T_6 = 1300K$ (1 – $\dot{Q}_{HTGR:1}$; 2 – $\dot{Q}_{HTGR:2}$)

Rys. 10. Ciśnienia p_1 , p_3 , p_5 , p_9^{opt} w funkcji parametru z_1 dla $T_4 = T_6 = 1300K$

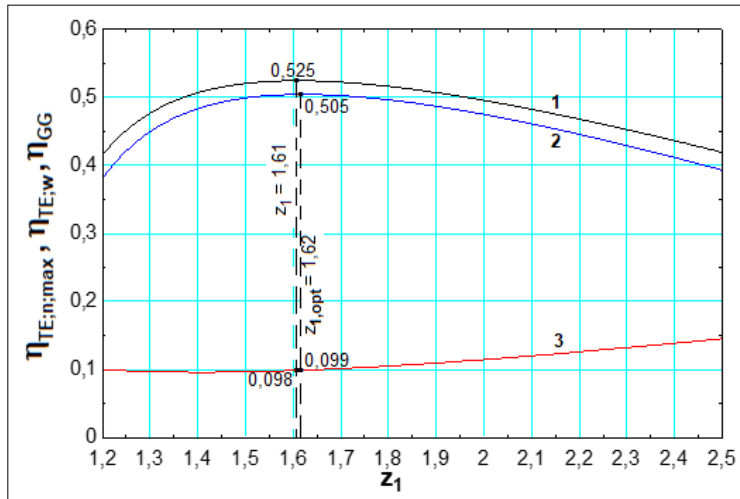

Rys. 11. Temperatury $T_1, T_{1s}, T_3, T_{3s}, T_{3R}, T_5, T_{5s}, T_7, T_{7s}, T_{7R}, T_9, T_{10}, T_{11}$ w funkcji parametru z_1 dla $T_4 = T_6 = 1300K$

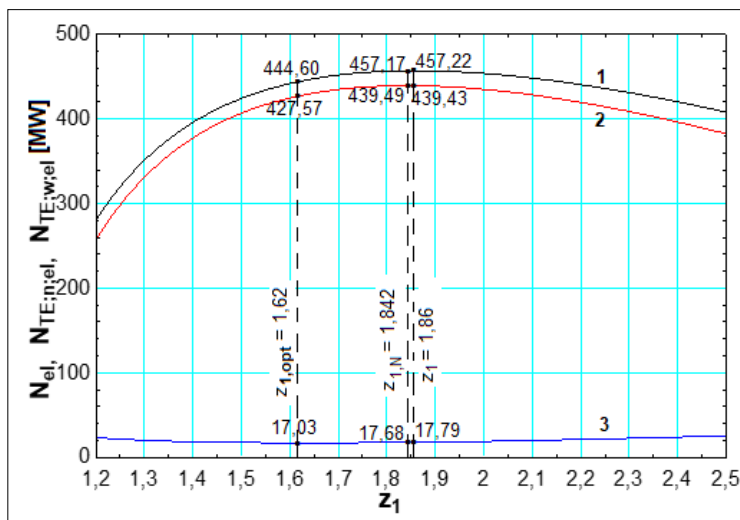

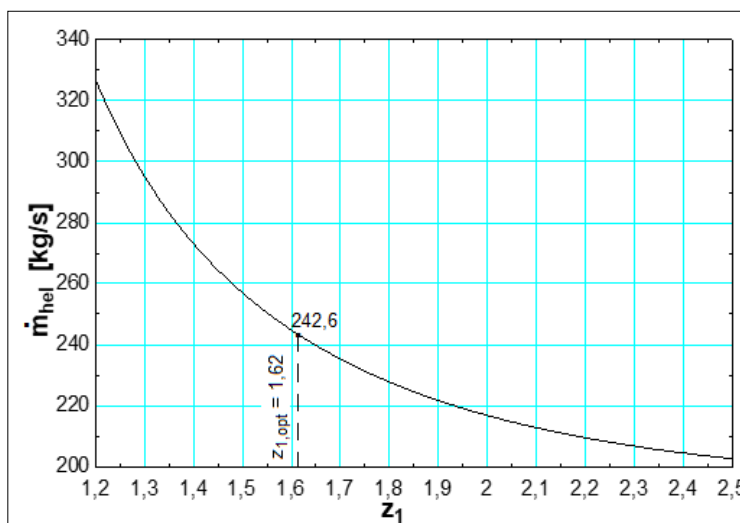
Na rys. 12-19 w celach porównawczych przedstawiono wyniki obliczeń termodynamicznych dla temperatur $T_4 = T_6 = 1300\text{K}$.

Rys. 12. Sprawności η_{G-G} , $\eta_{TE;n}^{max}$, $\eta_{TE;w}$ w funkcji parametru z_1 dla $T_4 = T_6 = 1800\text{K}$ (1 - η_{G-G} ; 2 - $\eta_{TE;w}$; 3 - $\eta_{TE;n}^{max}$)

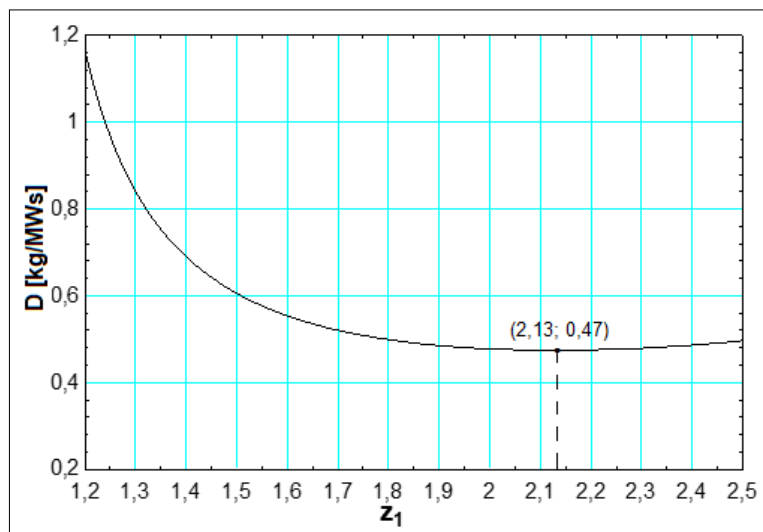

Rys. 13. Moce N_{el} , $N_{TE;n,el}$, $N_{TE;w,el}$ w funkcji parametru z_1 dla $T_4 = T_6 = 1800\text{K}$ (1 - N_{el} ; 2 - $N_{TE;w,el}$; 3 - $N_{TE;n,el}$)

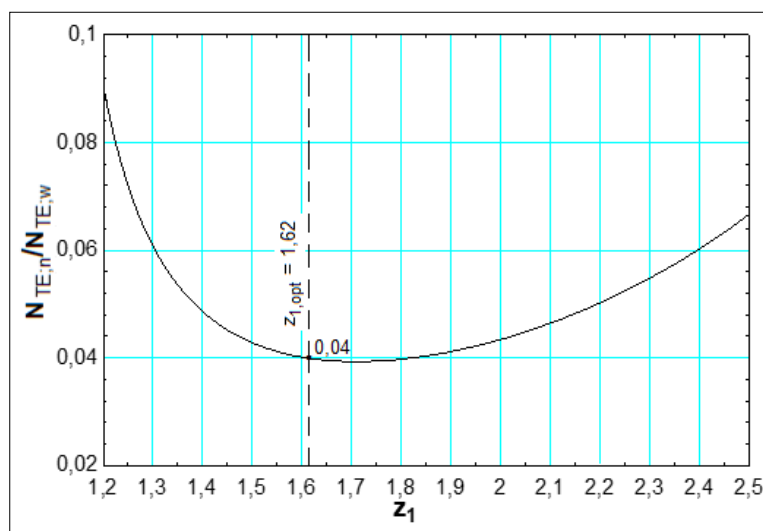

Rys. 14. Strumień masy helu $\dot{m}_{hel}$ w funkcji parametru z_1 dla $T_4 = T_6 = 1800\text{K}$

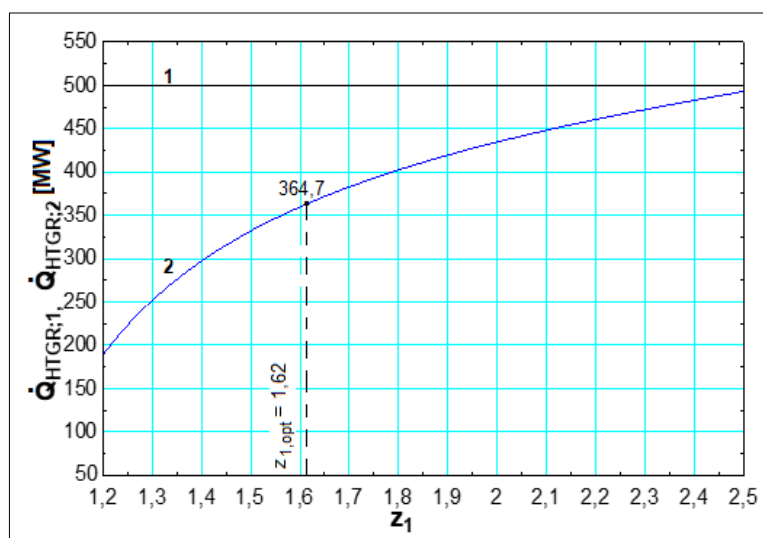

Rys. 15. Jednostkowy strumień masy helu przypadający na jednostkę mocy elektrowni $D = \dot{m}_{hel} / N_{el}$ w funkcji parametru z_1 dla $T_4 = T_6 = 1800K$

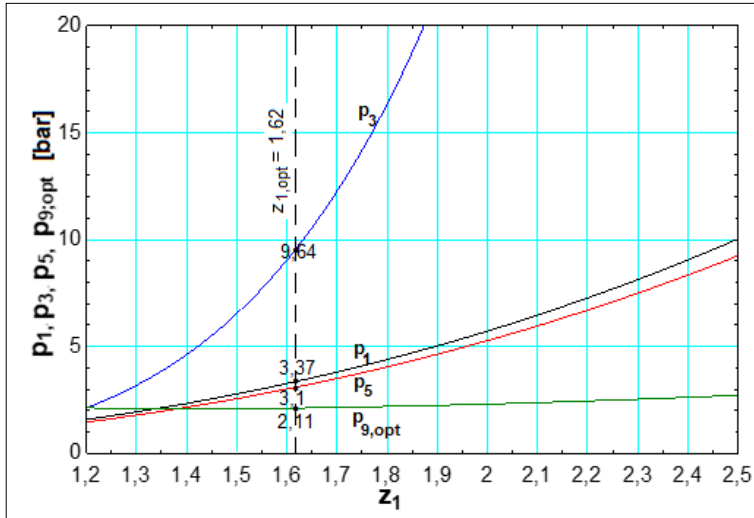

Rys. 16. Stosunek mocy $N_{TE,n} / N_{TE,w}$ w funkcji parametru z_1 dla $T_4 = T_6 = 1800K$

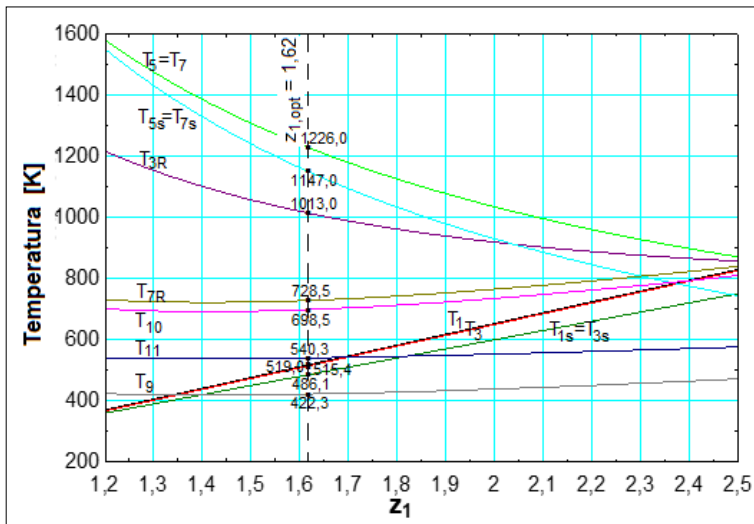

Rys. 17. Moce cieplne reaktorów $\dot{Q}_{HTGR,1}$, $\dot{Q}_{HTGR,2}$ w funkcji parametru z_1 dla $T_4 = T_6 = 1800K$ (1 - $\dot{Q}_{HTGR,1}$; 2 - $\dot{Q}_{HTGR,2}$)

Rys. 18. Ciśnienia p_1 , p_3 , p_5 , $p_{9,opt}$ w funkcji parametru z_1 dla $T_4 = T_6 = 1800\text{K}$

Rys. 19. Temperatury $T_1, T_{1s}, T_3, T_{3s}, T_5, T_{5s}, T_7, T_{7s}, T_9, T_{10}, T_{11}$ w funkcji parametru z_1 dla $T_4 = T_6 = 1800\text{K}$

Podsumowanie termodynamicznych i ekonomicznych analiz hierarchicznych, gazowo-gazowych elektrowni jądrowych

W artykule [3] *in gremio* zaprezentowano 4 układy hierarchicznych elektrowni jądrowych gazowo-gazowych (warianty I, II, III i IV). W artykułach [1-3] przedstawiono analizę termodynamiczną i ekonomiczną wariantu IV, w [4] analizę termodynamiczną wariantu II. W niniejszym artykule przedstawiono natomiast analizę termodynamiczną wariantu I oraz w kilku poniższych zdaniach najważniejsze wyniki obliczeń dla wariantu III. Artykuł ten „zamyka” tym samym problematykę hierarchicznych elektrowni gazowo-gazowych zaprezentowanych w [3].

Wariant III różni się od wariantu IV tym, że zastosowano w nim dwustopniowe sprężanie czynnika w wysokotemperaturowym obiegu Joule’a [3]. Po wykonaniu obliczeń można stwierdzić, że stosowanie dwustopniowego sprężania bez dwustopniowego rozprężania jest termodynamicznie i ekonomicznie nieopłacalne. Pomimo bowiem tego, że sprawność energetyczna obiegu wysokotemperaturowego w wariantcie III jest oczywiście większa od sprawności obiegu bez dwustopniowego sprężania (choć zaledwie o ok. dwa promile i maleje do zera ze wzrostem temperatury helu doprowadzanego do turboekspandera do wartości 1800 K), to całkowita sprawność energetyczna układu gazowo-gazowego $\eta_{G-G,max}$ w wariantcie IV jest istotnie większa od sprawności w wariantcie III i to aż o ok. 5-7 punktów procentowych (tab. 1). Wynika to z istotnie wyższej temperatury helu, o ok. 50-70 K, doprowadzanego do niskotemperaturowego obiegu Joule’a w wariantcie IV w porównaniu z tą temperaturą w wariantcie III. W tab. 1 zaprezentowano ponadto szacunkowe wyniki jednostkowych kosztów produkcji elektryczności we wszystkich wariantach I-IV.

Jak wynika z przedstawionych w tab. 1 wyników szacunkowych ekonomicznych obliczeń najbardziej opłacalny jest wariant II. Najmniejsze są bowiem wówczas jednostkowe koszty produkcji energii elektrycznej przed i po zamortyzowaniu elektrowni k_{el} i $k_{el, amort}$. Obliczenia przeprowadzono przy standardowym założeniu, że nakłady inwestycyjne są funkcją mocy N_{el} [1]. Najwłaściwszym byłoby jednak ustalenie nakładów w funkcji strumienia masy helu $\dot{m}_{hel}$. Im jest on bowiem mniejszy, tym mniejsze są nakłady. Najmniejsze są bowiem wówczas rozmiary maszyn. Najmniejsze nakłady są, gdy jednostkowy strumień masy helu przypadający na jednostkę mocy elektrowni osiąga wartość minimalną $D_{min} = (\dot{m}_{hel} / N_{el})_{min}$ (tab. 1). Ustalenie nakładów w funkcji $\dot{m}_{hel}$ jest jednak trudne. Wystarczającym zatem przybliżeniem jest wykonanie szacunkowej analizy efektywności ekonomicznej pracy elektrowni przy założeniu, że nakłady są funkcją mocy N_{el} .

$Q_{HTGR1} = 500$ [MW]	Wariant I		Wariant II		Wariant III		Wariant IV	
	*T4 = T6 = 1300 K	T4 = T6 = 1800 K	T4 = T6 = 1300 K	T4 = T6 = 1800 K	*T2 = 1300 K	T2 = 1800 K	T2 = 1300 K	T2 = 1800 K
$\eta_{G-G,max}$	0,425	0,525	0,364	0,461	0,323	0,419	0,372	0,487
D_{min} [kg/MW _s]	0,97	0,47	0,89	0,44	1,41	0,71	1,53	0,77
k_{el} [PLN/MWh]	176	167	153	144	185	175	174	164
** $k_{el,amort}$ [PLN/MWh]	91	86	79	74	101	95	90	84

Tab. 1. Wybrane wyniki obliczeń techniczno-ekonomicznych

*temperatura helu doprowadzanego do turboekspandera wysokotemperaturowego

**okres amortyzacji elektrowni przyjęto równy 60 lat

Na koniec należy mocno podkreślić, co szalenie ważne, że jednostkowe (na jednostkę zainstalowanej mocy elektrycznej) nakłady inwestycyjne na układy gazowo-gazowe są o kilkadziesiąt procent mniejsze od nakładów na elektrownie jądrowe, w których realizowany jest obieg *Clausiusa-Rankine'a* [3]. Roczne koszty finansowe ich działania są zatem zdecydowanie mniejsze od kosztów dla elektrowni „*Clausiusa-Rankine'a*”. Ponadto w przypadku elektrowni gazowo-gazowych „odpadają” istotne problemy i koszty eksploatacyjne związane z gospodarką wodną obiegu parowego *Clausiusa-Rankine'a*. Elektrownie jądrowe *gazowo-gazowe* mogą zatem powstawać również i tam, gdzie nie ma wody. W konsekwencji, co należy kolejno raz podkreślić, elektrownie atomowe w hierarchicznej technologii *gazowo-gazowej* i koszty ich eksploatacji są dużo mniejsze od kosztów eksploatacji i nakładów finansowych na elektrownie jądrowe „*Clausiusa-Rankine'a*”. Tym samym i jednostkowy koszt produkcji w nich energii elektrycznej (tab. 1) jest również dużo mniejszy od kosztu w elektrowniach jądrowych „*Clausiusa-Rankine'a*” [2]. □

Literatura

1. Bartnik R., Kowalczyk T.: Thermodynamic and economic analysis of a hierarchical gas-gas nuclear power plant with a high-temperature reactor and helium as a circulating medium, Nuclear Engineering and Design, 2021, vol. 382.
2. Bartnik R., Kowalczyk T.: Efektywność termodynamiczna i ekonomiczna innowacyjnych hierarchicznych gazowo-gazowych elektrowni jądrowych z wysokotemperaturowym reaktorem i helem jako czynnikiem obiegowym, Nowa Energia, nr 2/2021.
3. Bartnik R.: Hierarchiczne dwuobiegowe gazowo-gazowe i gazowo-parowe elektrownie i elektrociepłownie jądrowe z wysokotemperaturowymi reaktorami i helem oraz wodą i parą jako czynnikami obiegowymi, Nowa Energia, nr 5-6/2021.
4. Bartnik R.: Analiza termodynamiczna i ekonomiczna hierarchicznej dwuobiegowej elektrowni jądrowej z dwustopniowym rozprężaniem i dwustopniowym sprężaniem w obiegu Joule'a w zakresie wysokich temperatur, Nowa Energia, nr 1/2022.
5. Bartnik R., Kowalczyk T.: Hierarchical gas-gas systems. Thermal and Economic Effectiveness. Wydawnictwo Springer, London 2021.
6. Bartnik R.: Elektrownie i elektrociepłownie w hierarchicznej technologii gazowo-gazowej Efektywność energetyczna i ekonomiczna, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2022.

